

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
 בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
 ויבדלחט"א הרב אשר וייס
 והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
 הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

עירוב תחומין לדבר מצוה ודין ברירה

(פ"ב א') **משנה:** כיצד משתתפין בתחומין? מניח את החבית ואומר הרי זה לכל בני עירי לכל מי שילך לבית האבל, או לבית המשתה. וכל שקיבל עליו מבעוד יום (לסמוך על עירוב זה ולילך), מותר. משתחשך, אסור. שאין מערבין משתחשך.

אמר רב יוסף: אין מערבין (לא התירו חכמים לצאת חוץ לתחום ע"י עירוב) אלא לדבר מצוה.

(שנינו במשנה:) וכל שקיבל עליו מבעוד יום, וכו'. (ומדייק) שמעת מינה אין ברירה, דאי יש ברירה תיגלי מילתא למפרע דמבעוד יום הוה ניחא ליה.

אמר רב אשי: הודיעוהו ולא הודיעוהו קתני¹.

שיטות הראשונים

אין מערבין אלא לדבר מצוה, האם גם בעירוב ברגליו: דעת רבינו יהונתן, הרשב"א והמאירי, דדוקא כשעירב בפת; אבל כשמערב ברגליו, מותר לכתחילה אף לדבר הרשות². ודעת תוספות והרא"ש דאין חילוק בין פת ובין רגליו, לעולם אין מערבין לכתחילה אלא לדבר מצוה. וכן הרמב"ם סתם בזה³.

דבר מצוה: כתב הרמב"ם כגון שהיה רוצה לילך לבית האבל או למשתה של נישואין, או להקביל פני רבו או חברו שבא מן הדרך, וכן מפני היראה. וכן פסק השו"ע. **ותרומת הדשן** הוסיף אף כשרוצה לילך לטייל בשבת או יום טוב, מיקרי דבר מצוה⁴. וכן פסק הרמ"א⁵.

עירוב לדבר רשות, בדיעבד אם חל: כתב בה"ג דאי קא מנח עירוביה למיזל לדבר הרשות, לא משתרי ליה למיזל. וכן מבואר ברש"י⁶. וכן פסק הרשב"א. אמנם הרמב"ם פסק שאם עירב לדבר רשות, הרי זה עירוב. וכן דעת הרמב"ן. וכן

¹ הודיעוהו, אף על פי שלא נתרצה מבעוד יום ונתרצה משחשיכה, אמרינן הוברר שקודם זמן קניית עירוב דעתו לכך היה. לא הודיעוהו עד שחשיכה, מאי ברירה איכא, הא לא הוה ידע דאיכא עירוב, דנימא דעתיה עליה הואי. רש"י. ואם מפני שחברו הניח עליו וזיכהו, אין זה כלום, שאין מערבין עירובי תחומין שלא מדעת, שהרי חוב הוא לו. מאירי.

² דכיון שיושב שם בעצמו וקונה שביתה בישיבתו, שם הוא ביתו, ואפילו לדבר הרשות מותר.

³ וכתב המשנ"ב (תטו,א, ס"ק א) דבמקום צורך יש להקל כסברא ראשונה. מקורות - סיעה א - רבינו יהונתן (כ"ז א', דפי רי"ף, ד"ה גמרא). רשב"א (עבוה"ק ה,טו). וכן הוא דעת רש"י (פסחים מ"ט א', ד"ה לשבות, לפי מה שפרשו הב"ח ומג"א, סי' תמד, ס"ק יג). סיעה ב - תוספות (פסחים מ"ט א', ד"ה לשבות). רא"ש (פסחים, פרק אלו עוברין, סי' ח, במשנת ההולך לשחוט פסחו).

⁴ וכתב: והכי איתא באשירי ובהגה"ה במיימון בשם ר"ת, דמוציאין הקטן ביום טוב אם אביו רוצה ללכת לטייל בשמחת יום טוב, ולא יוכל להניח הקטן יחידי בבית, וחשיב הך הוצאה לצורך יום טוב כמו קטן למולו וס"ת לקרות בו. ותו נראה דבכל דהו חשיב דבר מצוה לערב בשבילו וכו'. עיי"ש בהגדרת הדברים.

⁵ או"ח תטו,א. מקורות - רמב"ם (הל' עירובין ו,ו). תרומת הדשן (סי' עז).

⁶ כן ביארו האור זרוע והמאירי בדבריו. וראה באור זרוע שכתב: מיהו אם עירב לדבר מצוה, שמא מותר אף לדבר הרשות לצאת. מיהו לשון רש"י שפירש שלא התירו לצאת אלא לדבר מצוה, משמע לאסור אפילו עירבו לצורך מצוה. עכ"ל. אמנם הרמ"א (או"ח תטו,א) כתב (על פי הגהות אשר"י, פרק בכל מערבין, וטור) שאם עירב לדבר מצוה, מותר לו לילך אפילו לדבר הרשות.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזה"ש
יב חשוון תשפ"א
מסכת: עירובין | פרק: ח | דף: פ"ב

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

פסק השו"ע?

אמר רב אשי הודיעוהו ולא הודיעוהו: ולדבריו, אם ידע מבעוד יום⁸ על העירוב, אפילו לא גמר בלבו לסמוך עליו אלא לאחר שחשיכה, הוי עירוב. **הרי"ף ורא"ש** השמיטו תירוץ זה. **והרמב"ם** פסקה. וכן פסק השו"ע⁹.

ברכה על הנחת עירובי תחומין: כתב הרמב"ם "כָּשֶׁם שֶׁמְבַרְכִין עַל עִרְוֵי חֲצֵרוֹת וְשִׁתּוּפֵי מְבֹאוֹת, כִּף מְבַרְךָ עַל עִרְוֵי תַחְוּמִין; וְאוֹמֵר 'בְּזֶה הָעִרְוֵב יִהְיֶה מִתֵּר לִי לְהֵלֵךְ מִמָּקוֹם זֶה אֶלְפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ'". והשיגו **הראב"ד**, והיכן ציוונו לערב בתחומין?¹⁰ **והשו"ע**¹¹ פסק כרמב"ם.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות עירובי תחומין, סימן תטו)

א. אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה, כגון שהיה רוצה לילך לבית האבל, או לבית המשפחה של נשואין, או להקביל פני רבו או חברו שבא מן הדרך וכיוצא באלו, **הגה:** או שרוצה לילך לטייל ביום טוב או בשבת בפרדס שיש בו שמחה בזה מקרי דבר מצוה (תרומת הדשן סימן ע"ז), או מפני היראה כגון שהיה רוצה לברח מן הגויים או מן הלסטים וכיוצא בזה, ואז מתר לו לילך אפילו לדבר הרשות (טור והג"א פ' בכל מערבין). ואם ערב שלא לאחד מכל אלו, אלא לדברי הרשות, הרי זה ערוב.

ד. כשמיניח עירובי תחומין מברך: על מצות ערוב, ואומר: בזה הערוב יהא מתר לי לילך ממקום פלוני אלפים אמה לכל רוח. ואם מערב לרבים אומר: יהא מתר לפלוני ולפלוני או לבני מקום פלוני.

(או"ח, הלכות עירובי תחומין, סימן תיג)

א. המערב לרבים משלו, אומר: הרי ערוב זה בשביל כל בני העיר, ובלבד שיהא בו מזון שתי סעודות לכל אחד וכל מי שיצא יסמך עליו. וצריך לזכות להם על ידי אחר הראוי, כמו בעירובי חצרות. ועין לעיל סי' ס"ו וצ"ח להודיעם. וכל מי שהודיעו מבעוד יום, אפילו לא גמר בלבו לסמך עליו מבעוד יום אלא לאחר שחשכה, הוי ערוב. אבל אם לא הודיעו מבעוד יום, אינו יכול לסמך עליו לאחר שתחשך...

⁷ או"ח תטו, א. ראה מגיד משנה (הל' עירובין וו), למקורו. והגר"א ביאר (ס"ק ה) שמקורו של הרמב"ם מהמשנה בפסחים (מ"ט א') ההולך לשבות שביבת הרשות ונזכר שיש לו חמץ בביתו יחזור מיד, וכמו שפירש"י שם "אבל לקנות שביבת מצוה כגון לבית האבל, היינו כהולך לשחוט את פסחו", שאם אינו יכול לחזור מבטלו בלבו. מקורות - רשב"א (עבוה"ק, בית נתיבות, ה', טו).

⁸ לעיל (ל"ה א', סוגית ספק עירוב), התבאר שנחלקו הראשונים לגבי עירוב תחומין בין השמשות בדיעבד, אם חל ולדעת רש"י והרמב"ם שם הסוברים שבדיעבד חל, הוא הדין כאן **אם לא הודיעו מבעוד יום אלא רק בין השמשות, חל בדיעבד.** ולדעת רוב הראשונים, **לא חל אף בדיעבד,** ביה"ל (תיג, א ד"ה מבעוד יום).

⁹ או"ח תיג, א.

¹⁰ בשלמא עירובי חצרות ושיתופי מבואות, יש בהן היכר לשבת, שלא להוציא לרשות הרבים. אלא הא, קולא נפקא מיניה לשבת, ולא חומרא! ואע"פ שאין מערבין אלא לדבר מצוה, אין המצוה נוגעת לעירוב, ואיך יאמר צונו על מצות עירוב? ראב"ד.

¹¹ או"ח תטו, ד. וכתב המשנ"ב (ס"ק טו), ואם לא אמר, לא הוי עירוב (מג"א). מיהו אם אמר יהא זה לעירוב, מהני בדיעבד (חיי אדם). וכל זה כשעירב בפת; אבל אם עירב ברגליו, בכוונה לחוד סגי כשהלך לשם. מקורות - רמב"ם וראב"ד (הל' עירובין וזכד).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

עירוב של אם עבור בנה הקטן ואדם עבור בני ביתו

(פ"ב א') אמר רב אסי: קטן בן שש יוצא בעירוב אמו¹².

(פ"ב ב') (ומסיק) דוקא בדליתיה לאבוה במתא; אבל איתיה לאבוה במתא (והתינוק נכנס ויוצא עמו), כבר ארבע וכבר חמש, אין; טפי, לא.

תנו רבנן: מערב אדם על ידי (בשביל) בנו ובתו הקטנים, על ידי עבדו ושפחתו הכנענים, בין לדעתן בין שלא לדעתן. אבל אינו מערב לא על ידי בנו ובתו הגדולים, ולא על ידי עבדו ושפחתו העברים, ולא על ידי אשתו, אלא מדעתם.

תניא אידך: ... וכולן שעירבו, ועירב עליהם רבן (לרוח אחרת), יוצאין בשל רבן; חוץ מן האשה, מפני שיכולה למחות.

אשה מאי שנא? אמר רבה: אשה וכל דדמי לה.

אמר מר: חוץ מן האשה מפני שיכולה למחות. טעמא דמחי, הא סתמא (דאישתיקא, ולרוח אחרת נמי לא עירבה), נפקא בדבעלה. הא קתני רישא 'אלא מדעתם', מאי לאו דאמרי אין!

לא, מאי 'אלא מדעתם', דאישתיקו. לאפוקי היכא דאמרי לא.

(ומקשה) הא 'וכולן שעירבו ועירב עליהן רבן, יוצאין בשל רבן' וסתמא הוא, וקתני: חוץ מן האשה, דלא נפקי!

אמר רבא: כיון שעירבו, אין לך מיחוי גדול מזה.

שיטות הראשונים

עירוב אם עבור בנה קטן: למסקנה, מחלק בין ליתיה לאבוה במתא (שאז יוצא בערובו עד בן שש¹³), לאיתיה לאבוה במתא (כבר ארבע, כבר חמש). וכן פסקו רשב"א, רא"ש, רבינו ירוחם, ריא"ז והטור. אמנם רבינו חננאל, רי"ף, רמב"ם וסמ"ג השמיטו המסקנה¹⁴. וכן פסק השו"ע¹⁵.

¹² עירבה אמו לעצמה ולא זיכתה לו בעירוב, מוליכתו עמה. דכגופה דמי, דמסתמא דעתה עליה, דלא סגי ליה בלא אמו. רש"י.

¹³ וכתב הרשב"א שלא ראה לאחד מן הראשונים שיהא הקטן יוצא לעולם בעירוב האב בלי שיערב עליו, וראוי לחוש לדבר.

¹⁴ וכתב אור זרוע, וסבר (הרמב"ם) דכל בן שש צריך לאמו הוא, אע"ג דאיתיה לאבוה במתא, ופליג דרב אסי אדרבי ינאי ורבי שמעון בן לקיש (שחילקו בסוגיא בין איתיה לאבוהי במתא לליתיה), והלכה כרב אסי.

¹⁵ או"ח תידב, והמשנ"ב (ס"ק ז) כתב: אמנם באליה רבה מצדד כדעת כמה פוסקים דאם אביו בעיר, אפילו בן ארבע שנים או בן חמש שנים (באינו חריף כל כך) אינו יוצא בעירוב אמו.

מקורות - רשב"א (עבוה"ק ה,כב). רא"ש (סי' ב). רבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה, נתיב י"ב, חלק יח). ריא"ז (פ"ח, ה"א, סעיף ז). טור (או"ח תידב). אור זרוע (הל' עירובין, סי' קפו). רשב"א (עבוה"ק, בית נתיבות, שער ה, סי' כב). רמב"ם (הל' עירובין ו,כא).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות עירובי תחומין, סימן תיד)

- א. אין מערבין ערובי תחומין לאדם אלא לדעתו, שָׁמָא אֵינוּ רוּצָה לְעָרֵב בְּאוֹתוֹ רוּחַ שְׂרָצָה זֶה; חוּץ מִבְּנוֹ וּבְתוֹ הַקְּטָנִים אֲפֹלוּ אֵינָם סְמוּכִין עַל שְׁלֶחְנוֹ וְעִבְדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים. וְאֲפֹלוּ מֵחוּ בּוֹ שְׁלָא לְעָרֵב עָלָיו, וְאֲפֹלוּ עָרְבוּ הֵם עָרוֹב אַחֵר, אֵינוּ כָּלוּם. אֲבָל בְּנוֹ וּבְתוֹ הַגְּדוֹלִים אֲפֹלוּ סְמוּכִים עַל שְׁלֶחְנוֹ, וְעִבְדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַעֲבָרִים וְאֲשֶׁתוֹ, אֵינוּ מְעָרֵב עֲלֵיהֶם אֲלָא מִדְּעַתָּם. וְאִם עָרֵב עֲלֵיהֶם וְשָׁמְעוּ וְשִׁתְּקוּ וְלֹא מֵחוּ, יוֹצֵאִים בְּעָרוֹבוֹ. אֲבָל אִם מֵחוּ בּוֹ אוֹ שְׁעָרְבוּ הֵם עָרוֹב אַחֵר לְעַצְמָם, אֵין עָרוֹבוֹ עָרוֹב לָהֶם.
- ב. קָטָן בֶּן שָׁשׁ שָׁנִים אוֹ פְּחוּת, יוֹצֵא בְּעָרוֹב אָמוֹ וְאֵין צָרִיךְ לְהַנִּיחַ עָלָיו מְזוֹן ב' סְעֻדוֹת לְעַצְמוֹ.

שיעור עירוב תחומין

(פ"ב ב') **משנה:** כמה הוא שיעורו (של עירוב תחומין)? מזון שתי סעודות לכל אחד ואחד⁴⁶ - (1) מזונו (שהוא אוכל) לחול ולא לשבת. דברי רבי מאיר. (2) רבי יהודה אומר: לשבת ולא לחול. וזה מתכוונים להקל⁴⁷.

(המשך **משנה:**) (4) רבי יוחנן בן ברוקה אומר: מככר בפונדיון, מארבע סאין בסלע (שיעור עירוב תחומין הוא פת, בנפח ככר הנמכר בפונדיון, בזמן שארבע סאין קמח נמכרים בסלע). (2) רבי שמעון אומר: שתי ידות לככר משלוש לקב (שיעורו בפת היא בנפח שני שליש ככר, מתוך ככר שלימה שהיא שליש קב).

תנא: וקרובים דבריהן (של רבי יוחנן בן ברוקה ושל רבי שמעון) להיות שוין (ולמסקנה מבאר שלדעת רבי שמעון יש תשע סעודות בקב, ולדעת רבי יוחנן בן ברוקה יש שמונה סעודות בקב).

שיטות הראשונים

כמה שיעורו? מזון שתי סעודות לכל אחד: שיעור קב, 24 ביצים. למסקנת הגמרא, לרבי יוחנן בן ברוקה יש בקב 8 סעודות, א"כ כל סעודה 3 ביצים. ושתי סעודות הן רובע הקב, דהיינו 6 ביצים. ולרבי שמעון, ככר, שהוא שליש הקב, הוא של 8 ביצים (שליש מ-24). ושתי ידות ממנו (שני שליש) הוא שיעור שתי סעודות, והוא 5 ביצים ושליש. ולהלכה נחלקו **הראשונים:**

מרש"י נראה שפסק כרבי שמעון⁴⁸. וכן פסקו **תוספות ורי"ז**⁴⁹. אבל **הגאונים, רי"ף, רמב"ם, רא"ש וריטב"א**, פסקו כרבי

⁴⁶ שמאחר שיש לו שם שיעור סעודת לילה וסעודת יום, נתפרסם הדבר שעקר דעתו מן העיר ושדעתו לשבות לשם. ולא פירש במשנה זו אלא שיעור הפת (ושיעור שאר אוכלים התפרשו לעיל, ריש פרק בכל מערבין), מאירי.

⁴⁷ רבי מאיר סבר בשבת אכיל איניש טפי, משום דבסיים תבשיליה, ואמרי אינשי: רווחא לבסימא שכית, ורבי יהודה סבר כיון דבשבת סועד שלש סעודות, אינו אוכל הרבה בכל סעודה. רש"י.

⁴⁸ כן כתב הב"י (או"ח תטז) שכן נראה מדברי רש"י בפרק אלו עוברין (פסחים מ"ד א', ד"ה פרס) ובפרק אע"פ (כתובות ס"ד ב', ד"ה רבי שמעון אומר) דהלכה כרבי שמעון. ואע"פ שכתב רש"י אליבא דרבי שמעון דקים להו לרבנן דשיעור סעודה הוי ארבע ביצים (וראה להלן שיעור אכילת פרס), כבר כתב דהיינו בעלמא; אבל לענין עירוב נתכוונו להקל. ובהדיא תנן על שיעור מזון שתי סעודות דעירוב רבי שמעון אומר שתי ידות לככר משלש לקב (והוא שיעור חמש ושליש, וכנ"ל). וכן מבואר בביאור הגר"א (או"ח שסחג) שהיא שיטת רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

יוחנן בן ברוקה שהן שש ביצים. והשו"ע בהלכות עירובי חצרות סתם כהרמב"ם. ובשם יש אומרים כתוספות. ובהלכות עירובי תחומין סתם כהרמב"ם²⁰.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סמן שסח)

ג. כפיה הוא שיעור העירוב? בתחלתו, בזמן שהם שמונה עשר או פחות, שיעורו פגורגרות לכל אחד; ואם הם יותר משמונה עשר, אפלו הם אלה או יותר, שיעורו מזון שתי סעודות, שהם שמונה עשרה גרוגרות, שהם כשש ביצים, ויש אומרים שהם כשמונה ביצים.

(או"ח, הלכות עירובי תחומין, תט)

ז. כיצד עשית עירוב? אם רוצה לילך בסוף התחום או בתוכו ולהחשיך שם, זה הוא עקר מצותו... ואם אינו רוצה לטרוח להחשיך שם, ילך מבעוד יום ויניח שם מזון שתי סעודות, כל אחד ואחד כפי מזונו. ואם הוא חולה או רעבתן, שיעורו שתי סעודות בינוניות שהם כששה ביצים מפת (ועין לעיל סימן ס"ח סעיף ג'), או מכל דבר שמשותפתין בו שתופי מבואות; ואם הוא לפתן, בכדי לאכל בו שתי סעודות סגי...

שיעור לבית המנוגע ולפסול הגויה ושיעור אכילת פרס

(פ"ב ב') (המשך משנה): חציה לבית המנוגע (סתמא היא והכי קאמר: חצי ככר השלימה, ששיערו בה את העירוב, ובין למר ובין למר, לשהיית בית המנוגע לטמא בגדים²⁴).

(המשך משנה): וחצי חציה לפסול את הגוייה (האוכל אוכלים טמאים כחצי פרס, נפסלה גוייתו מלאכול בתרומה. ומדרבנן הוא, שכן מן התורה אין אוכל מטמא אדם).

¹⁹ ובדעת הרשב"א צ"ב. שכן בחי' (פ"ב ב') כתב שמסתבר להקל בעירוב. וכן כתב לעניין עירובי תחומין (עבוה"ק, ה.טו. ובתורת הבית, בית התערבות, שפסק כהרמב"ם דאכילת פרס היא שלוש ביצים, דלא איירי לעניין עירוב). אמנם לעניין עירובי חצרות (עבוה"ק, ד.ד.) הביא רק דעת הרמב"ם.

²⁰ או"ח שסח, ג; או"ח טט, ז. ולשון השו"ע הוא: ויש אומרים שהם כשמונה ביצים. וכתב בביאור הגר"א שהוא טעות סופר, וצריך לומר: שני שלישים משמונה ביצים (שכן, אף דקיי"ל בכל דוכתא ששיעור שתי סעודות 8 ביצים כר"ש, בעירוב סבירא ליה לר"ש שיש להקל ולקבוע השיעור שני שלישים משמונה ביצים). אמנם בהלכות פסח, (על מש"כ השו"ע, או"ח תפ"א, שיעור כזית יש אומרים שהוא כחצי ביצה), מתבאר מביאור הגר"א, שאינו טעות סופר. וראה באחרונים. והמשנ"ב (שסח, ג, ס"ק יב) כתב שבדיעבד די בשש ביצים. וביאר (בשער הציון, אות יא) שכן משמע בביאור הגר"א. אמנם כתב שלכתחילה יש לנהוג כהיש אומרים שכתוב בגירסתנו (בשו"ע שסח, ג), דהיינו שהם כשמונה ביצים. עיי"ש. מקורות - תוספות (פ' ב', ד"ה אגב אורחא). ריא"ז (פ"ח, ה"א, סעיף ח). גאונים (כ"כ המאירי, פ' ב', בשמם). רי"ף (כ"ז ב' בדפי רי"ף, וכן כתב רשב"א בשמו, פ"ב ב', ד"ה אלא), רמב"ם (הל' עירובין א, ט; ו, ז; ובפיה"מ). ריטב"א (פ"ב ב', ד"ה וחצי חציה).

²¹ הנכנס טמא מיד, דכתיב (ויקרא יד, מו) "והבא אל הבית כל ימי הסגיר אתו... יטמא", אבל כיבוס בגדים לא נאמרה בו, עד שישהה כדי אכילה, דכתיב (ויקרא יד, מז) "והאכל בבית יכבס את בגדיו" ומוקמינן לה בתורת כהנים לשוהה כדי סעודה, ואף על פי שלא אכל. וחצי ככר זו הוי כדי אכילה. אף על גב דלרבי שמעון לענין עירובין הוי בככר שלוש סעודות (ואם כן, שיעור אכילת סעודה הוא שליש ככר, ולא חציה), התם הוא דבשיעור העירוב נתכוונו כולן להקל, אבל שיעור סעודה, קים להו לרבנן הכי (שהוא חצי ככר), ובעינן שישהה בכדי אכילת חצי ככר זו, והוא פרס דכוליה הש"ס, על שם ששיעורה בפרוסה, כלומר: בחצי ככר. רש"י.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזרה ש"ת
יב חשוון תשפ"א
מסכת: עירובין | פרק: ח | דף: פ"ב

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

אכילת פרס: פרס מלשון פרוסה, כלומר חצי ככר. ככר שלימה היא של שתי סעודות. וחציה, סעודה אחת. לרבי יוחנן בן ברוקה, ככר היא של שש ביצים. וחציה, שלוש. לרבי שמעון, ככר היא של שמונה ביצים, וחציה ארבע. ולהלכה, רש"י פסק כרבי שמעון, ושיעור אכילת פרס כשיעור ארבע ביצים. והרמב"ם פסק כרבי יוחנן בן ברוקה, ושיעור אכילת פרס כשיעור אכילת שלוש ביצים. והשו"ע בשני מקומות הביא שתי הדעות בלי הכרעה. ובמקום אחר, בהלכות עירובי תחומין, סתם כהרמב"ם, ובמקום אחר, בהלכות יום הכיפורים, סתם כרש"י²².

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום הכיפורים, סימן תריב)

ד. שְׁעוֹר אֲכִילַת פָּרֶס, יֵשׁ אוֹמְרִים אַרְבַּע בֵּיצִים; וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁלֹשׁ בֵּיצִים (שוה"ק) (רשב"א).

(או"ח, הלכות יום הכיפורים, סימן תריח)

ז. כְּשֶׁמֵאֲכִילִין אֶת הָעֵבְרוֹת אוֹ אֶת הַחוּלָה, מֵאֲכִילִין אוֹתָם מְעַט מְעַט כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵף לְשִׁעוֹר; הַלֶּכֶף מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ כְּשֶׁנִּי שְׁלִישֵׁי בֵיצָה בִּינוֹנִית, וְיִשְׁהוּ כְּדֵי אֲכִילַת אַרְבַּע בֵּיצִים; וְהִשְׁתַּיָּה, יִבְדְּקוּ בַחוּלָה עֲצָמוּ כְּמָה הִיא כְּדֵי שֶׁיִּסְלַקְנוּ לְצַד אֶחָד וְיִרְאֶה כְּמֵלֵא לְגַמְיוֹ.

²² שתי הדעות הובאו בלי הכרעה בשו"ע או"ח שסחג; תריב, ד. ואילו בס"י תטז, סתם כהרמב"ם, ובס"י תריח, סתם כרש"י. והפרי חדש (או"ח תריב, ד) כתב שהעיקר כדעת הרמב"ם (שאכילת פרס ג' ביצים. ומה שפסק השו"ע, ס"י תריח, לעניין האכלת מעוברות בשהיה של ד' ביצים, הוא לחומרא).

והמשנ"ב בהלכות עירובין (שסחג, ס"ק יב) כתב דלכתחלה נכון לנהוג ששיעור עירוב הוא שמונה ביצים; ובדיעבד די בשש ביצים (שכן משמע בביאור הגר"א. אמנם ראה חזו"א, ס"י ק, ס"ק ז, מש"כ בדעת הגר"א). ואילו בהלכות יום הכיפורים (תריב, ד, ס"ק ח) כתב שלענין הלכה כל שהוא בשל תורה הלך אחרי המחמיר וכל שהוא בשל דבריהם הלך אחרי המיקל.

ובכף החיים (או"ח שסחג, אות טז; ואות יט; או"ח תטז, אות מה) כתב שדעת השו"ע לפסוק כיש אומרים בתרא, דהיינו שש ביצים בעירוב, אמנם חושש גם לדעת יש אומרים, ולכן לכתחילה יש להחמיר (גם בדרבנן) ולשער הסעודות כשמונה ביצים.

מקורות - רש"י (עירובין ד' א', פסחים מ"ד א', כריתות י"ב ב' ועוד); טור (או"ח ס"י תט וס"י תריב). רמב"ם (טומאת צרעת טז, ו; טומאת אוכלין ד, א; עירובין א, ט; שביתת עשור ב, ד; מאכלות אסורות יד, ח ועוד). והובאו הדעות במאירי (כאן), והכריע כרש"י. וראה רשב"א (בתורת הבית, בית התערובות, בית רביעי, שער א' הביא שתי הדעות, ובמגיד משנה, הל' שביתת עשור ב, ד, וב"י, או"ח תריב, ד, כתבו שדעתו כהרמב"ם).